

3. Бондар О. Семантико-граматичні типи терміносполук у галузі екології / О.Бондар // Українська термінологія і сучасність.: Зб. наук. праць. – К., 2003. – С. 135.
4. Ганич Д.І Словник лінгвістичних термінів. / Д.І.Ганич, І.С.Олійник - К.: Головне видавництво Видавничого об'єднання "Вища школа", 1985. – 360 с.
5. Денисенко С. Лінгвістичні словники та термінологія в порівняльних дослідженнях фразеології / С.Денисенко, О.Бей, І.Микитка // Вісник "Проблеми української термінології". – Львів, 2010. – С. 33.
6. Жирмунский В. Национальный язык и социальные диалекты / В.Жирмунский. – Л., 1936.
7. Кокойло О.В., Корбозерова Н.М. Інтернаціональна лексика в російській та іспанській мовах / О.В. Кокойло, Н.М. Корбозерова // Мовознавство. –1987. – № 2. – С. 27-32.
8. Лотте Д.С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов / Д.С. Лотте. – М.: Наука, 1982. – 142 с.
9. Риндик С. Міцність матеріалів. – Прага, 1924. – 339 с. + XXII с. .
10. Секунда Т. Принципи складання української технічної термінології // Вісник Ін-ту укр. наук. мови. – 1930. – Вип. 2. – С. 11-21.
11. Франко І. Із секретів поетичної творчості / І. Франко // Твори в 50-ти тт. – Т. 31. К: Наук. Думка, 1981 – С. 5-119.
12. Франко І. Слов'янська взаємність у розумінні Яна Коллара і тепер / І. Франко // Твори в 50-ти тт.– Т. 29. – К: Наук. думка, 1981 – С. 51-76.
13. Чайковський М. Систематичний словник української математичної термінології / М. Чайковський. – Берлін: Вид-во Української молоді, 1924. – 116 с.
14. Meillet A. Introduction à la classification des Langues / A.Meillet // Linguistique historique et linguistique générale. – Paris, 1936 – Т.2. – S. 59.
15. Richter E. Fremdwortkunde / E.Richter. – Leipzig; Berlin, 1919. – S. 94-97.
16. Wüster E. Die internationale Normung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik / E. Wüster. – Berlin, 1931.

УДК 378. 147: 81.381

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ УКРАЇНОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ

Кравченко Є.Г., к. філол. н., доцент

Донецький національний університет

У статті розглядаються питання формування комунікативної україномовної компетенції студентів з метою підготовки фахівців для роботи у сучасному освітньому середовищі. Автор ділиться досвідом щодо впровадження інноваційних технологій у навчальний процес.

Ключові слова: інноваційні технології, комунікативна україномовна компетенція, білінгвізм, мовна норма

Кравченко Е.Г. ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ УКРАИНОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ / Донецкий национальный университет, Украина.

В статье обсуждаются проблемы формирования коммуникативной украиноязычной компетенции студентов с целью подготовки специалистов для работы в современной образовательной среде. Автор предлагает внедрение конкоетных инновационных технологий в учебный процесс.

Ключевые слова: инновационные технологии, коммуникативная украиноязычная компетенция, билингвизм, норма языка.

Kravchenko E.G. THE FORMULATION OF THE COMMUNICATIVE OF UKRAINIAN COMPETENCE OF STUDENTS / Donets'k State University, Ukraine.

In the article discussed some problems of training specialists for work in a modern educational environment. The author shares with experience the introduction of innovation technologies into the academic educational.

Keywords innovative technology, communicative competence, the Ukrainian language, bilingualism, language norm.

Актуальність наукової розвідки зумовлена тим, що питання мови й мовлення завжди цікавили дослідників з різних галузей знань, але й досі “не представлено єдиного розуміння суті та функцій словесної діяльності, не визначено місця й значення мовної підготовки в різних видах навчально-виховної діяльності педагога” [8, с.6].

Лінгвістика ХХ століття підготувала ґрунт для розуміння того, що у цілісному об’єкті – мові – можна побачити статичні, потенційні, абстрактні та динамічні, актуальні, такі, що сприймаються чуттєво, складові. Виділення мовлення як модусу існування природної мови – це важлива віха динамізації об’єкта дослідження, спроба введення “людини, що розмовляє”, у традиційній лінгвістичний аналіз [2; 3].

Дослідження проблеми мовно-мовленнєвої підготовки фахівців у вищій школі, професійного мовлення студентів різних спеціальностей останнім часом вивчалися багатьма дослідниками (Л.В. Барановська, Л.М. Головата, Г.М. Кацавець, В.О. Михайлюк, Л.М. Паламар, С.В. Шевчук та ін.). Серед досліджень останніх років слід виокремити дисертації Я.В. Білоусової “Формування риторичної культури студентів гуманітарних факультетів у навчально-виховному процесі” (2004), В.Г. Пасинок “Теоретичні основи формування професійних мовленнєвих умінь у майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей” (2002), Ж.Д. Горіної “Розвиток українського розмовного мовлення студентів національних груп нефілологічних факультетів вищих навчальних закладів південного регіону України” (2001), Л.В. Лучкіної “Формування мовленнєвої культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін” (2000) та ін. Автори процес оволодіння культурою усного й писемного мовлення пов’язують не тільки з курсом практичної граматики, але й з аспектом соціально-психологічного й індивідуального формування особистості студента, тобто мовна підготовка розглядається як засіб соціалізації, самовираження, саморегуляції й самореалізації.

Метою статті є теоретико-практичний аналіз функціонально-комунікативного підходу у формуванні україномовної комунікативної компетенції студентів вищів.

У практиці повсякденного життя, а також і в сфері виробництва, бізнесу є багато професій і занять, яким притаманна “підвищена мовленнєва відповідальність”. Такими, наприклад, є професії менеджера, керівників різних рівнів, працівників науково-освітньої сфери, органів управління тощо. Володіння мовленнєвою культурою, опанування нормами української літературної мови, досягнення ефективного, тобто результативного спілкування, – одна з обов’язкових передумов розвитку фахових якостей і зростання конкурентоспроможності спеціаліста будь-якого рівня і профілю підготовки. Цікавим, наприклад, є той факт, що 75% американських, 63% англійських та 85% японських підприємців вважають, що неефективне спілкування є основною перешкодою на шляху позитивного результату в їх діяльності, тобто нерезультативне спілкування – один із основних чинників виникнення проблем у їх роботі [4, с. 465].

Незважаючи на те, що українська мова набула статусу державної, мовну ситуацію в нашій країні вважають складною. Відзначаючи низьку мовну свідомість, нерозвинене індивідуальне мовлення у більшості сучасних мовлян, особливої актуальності набувають проблеми культури українського мови в широкому аспекті, що включають і культуру та норми професійного мовлення.

Побутування суржику, активне вживання російської мови зі значною кількістю мовленнєвих огріхів, низький рівень мовної компетенції – ці та інші риси комунікативної поведінки характерні багатьом мовцям України. Особливо бентежить низький рівень мовної компетенції сучасної молоді, оскільки мовлення студентів вищих навчальних закладів насичене значною кількістю інтерферентних явищ різних типів. Під інтерференцією ми розуміємо відхилення від норм однієї мови під впливом іншої, що виявляється насамперед у мовленні білінгвів [7, с.160]. Переважна більшість науковців, вивчаючи інтерферентні явища, русизмами вважають невмотивовано запозичені з російської мови слова незалежно від їх походження [Див.7; 8].

Процес взаємопроникнення слів з однієї мови в іншу – закономірний, оскільки значна частина слів з однієї мови засвоюється, підпорядковується нормам і стає повноправною лексикою іншої мови. Однак, коли слова з чужої мови вживаються бездумно, безсистемно, коли перекручується їх зміст і спотворюється звукове оформлення, – це засмічує мову, перетворює її на мішанину слів і на варваризми.

Перебуваючи в постійному російськомовному оточенні, студенти східного регіону спілкуються переважно російською мовою. Так, унаслідок взаємодії мовних систем в умовах двомовності, що склалася або під час мовних контактів, або при індивідуальному засвоєнні нерідної мови спостерігається явище інтерференції – у

нашому випадку появи в українському мовленні помилок, викликаних саме впливом російської мови. Це явище не може бути ознакою гарного мовлення та культури спілкування майбутнього фахівця, а йдеться про підготовку національної інтелігенції, яка має стати своєрідним “двигуном” національного поступу, носієм не лише національної, а й мовної культури.

У результаті спостережень над українським мовленням студентів східного регіону були виявлені і визначені основні типи інтерференції, а саме: фонетична, лексико-фразеологічна, морфологічна і синтаксична.

Фонетична інтерференція, як відомо, – це явище, пов’язане з порушенням вимови українських слів (спостерігаємо акання, оглушення дзвінкх у кінці слова, вимова фрикативного *г* як російського проривного, неправильне наголошування). Наприклад: *аренда* замість *оренда*, *работа* – *робота*, *газета* – *газета*, *гараж* – *гараж*, *но́вий* – *новий*, *літопис* – *літопис* і под.

Лексико-фразеологічною інтерференцією вважають явище, пов’язане з уживанням слів у не властивому їм значенні, із запозиченням ненормативних для української мови лексем, фразеологізмів та їх моделей (найчастіше спостерігаємо калькування структури іншомовного слова чи фразеологічного звороту: *вообще*, а правильно *взагалі*, *попадає* – *потрапляє*, *на протязі року* – *протягом року*, *у той же час* – *саме у той час*, *саме тоді* та ін.

Помилки помітні насамперед тоді, коли студенти не розрізняють лексичного значення слова, його семантику, і відтак спостерігається міжмовна омонімія: *який його адрес* – *яка його адреса*, *вірне рішення* – *правильне рішення*, *другі плани* – *інші плани*, *усі без виключення* – *усі без винятку*, *здати екзамен* – *скласти екзамен (іспит)*, *всерівно* – *все одно* та ін.

Щодо морфологічної інтерференції, то треба зазначити, що це явище пов’язане з неправильним утворенням форм словозміни під впливом іншомовного корелята. Дуже часто трапляється, наприклад, неправильне відмінювання іменників у множині в місцевому відмінку з прийменником *по*: *по полям*, а треба *по полях*, *по областях* – *по областях*; неправильне відмінювання іменників II відміни чоловічого роду: *першого курсу* – *першого курсу*, *економічного факультета* – *економічного факультету*, *написання реферата* – *написання реферату*; неправильне узгодження числівника з іменником: *три студента* – *три студенти*, *два стола* – *два столи*; ненормативне утворення форми кличного відмінка іменників: *Іван Петрович*, коли нормативною є форма *Іване Петровичу*, *Ольга Василівна* – *Ольго Василівно*, *друг* – *друже*, але *Олег* – *Олегу* і *Олеже*; заміна нормативної парадигми ступенів порівняння прикметників ненормативною: *самий головний*, а правильно *найголовніший*, *самий швидкий* – *найшвидший* або *щонайшвидший*, *самі уважні* – *найуважніші*; порушення правил відмінювання числівників: *семидесяти* – *сімдесяти*; форми, що не відповідають нормам як російській, так і нормам української мови, пор.: *у сороках примірниках* – укр. *у сорока примірниках*.

Синтаксична інтерференція – це явище, пов’язане з порушенням синтаксичних зв’язків між словами, неправильним використанням синтаксичних конструкцій під впливом синтаксичних зв’язків іншої мови.

У мовленні студентів спостерігається помилкове і надмірне вживання дієприкметникових зворотів-кальок на зразок: *усі бажачучі взяти участь* замість *усі, хто бажає взяти участь*; *вивчаємий період* – *період, що вивчається*; порушення норм керування: *вжити заходи* – *вжити заходів*, *говорити на літературній мові* – *говорити літературною мовою*, *дякую вас* – *дякую вам*, *хворіти грипом* – *хворіти на грип*; порушення синтаксичних функцій прийменників: *по списку* – *за списком*, *називати по імені* – *називати на ім’я*, *рекомендації по оформленню* – *рекомендації щодо оформлення* тощо.

Згідно з “Концепцією вивчення державної мови в закладах освіти”, дослідженнями науковців – основним завданням лінгвістичного курсу у вишах є розвиток у студентів комунікативних умінь і навичок на основі психолінгвістичних і лінгводидактичних принципів навчання. Для досягнення цієї мети тривають пошуки інноваційних форм навчання, що не дублюють шкільний курс української мови, а є значним кроком уперед на шляху формування мовно-професійної компетенції майбутніх фахівців.

Погоджуючись із думкою дослідників щодо основного – функціонального – принципу формування навчального матеріалу в лінгвістичному курсі, необхідно додати, що кожне мовне явище під час вивчення української мови, культури мови, ділової чи фахової української мови доцільно розглядати у певній сфері. Цей принцип дає можливість показати практичну цінність вивчаного, підвищує інтерес до засвоєння предмета. На нашу думку, велику увагу необхідно приділяти засвоєнню й фахової термінології через вивчення комунікативних стереотипів мови фахівця. Саме такий підхід стимулюватиме студентів активно брати участь у процесі навчання.

Доведено, що виграють ті викладачі вищої ланки освіти, які зуміли створити атмосферу співробітництва, відтворити в умовах занять фрагменти професійної діяльності, змоделювати навчання, близьке до умов комунікативної діяльності у різних сферах суспільного життя. „Комп’ютерні технології мають незаперечні позитивні можливості щодо індивідуалізації широкого доступу до інформації, її аналізу, синтезу та акумулювання”, однак вони лише інтенсифікують процес навчання, не розв’язуючи головної проблеми освіти – як перетворити цей потік інформації в активне знання. “Досвід роботи в університеті свідчить, що сучасний студент все гірше володіє здатністю чіткого і ясного відображення своїх думок у промові, доповіді, виступі тощо” [6, с.26]. Науковці переконують, що 60% студентів вважають обговорення конкретних ситуацій, вирішення проблемних завдань більш прийнятними у процесі навчання фаху, тому пропонуємо у роботі використовувати на заняттях тренінги – ситуативні завдання [1, с. 33-35; 3]. Саме в них можна запрограмувати будь-яке мовне явище чи комунікативну проблему і розвивати важливі для фахівця вміння: слухати, говорити, запитувати, відповідати, аргументувати, переконувати, висловлювати думку, тобто розвивати мовленнєву компетенцію, що є основою професійної підготовки.

Цікавими й доцільними формами навчання, що формують гуманістичні комунікативні вміння, є диспути, дискусії, конференції (наприклад публічний виступ, міні-конференція, доповідь). Тренінг як соціально-психологічний різновид ділової гри розкриває великі можливості для формування на основі отриманих знань з усіх дисциплін, що вивчаються, вмінь шляхетної поведінки і використання мовного етикету як основи мовленнєвої культури, вміння вести діалог чи вступати у дискусію, правильно поводити себе у конкретній ситуації.

Для подолання явищ інтерференції в мовленні корисною є робота з різноманітними словниками типових мовних зворотів, а також виконання спеціально розроблених завдань (зокрема й тестових). Ефективними для подолання явищ інтерференції в українському мовленні є і вправи на редагування та переклад слів з російської мови із визначенням розбіжностей в обох мовах.

Отже, функціонально-комунікативний підхід у формуванні україномовної комунікативної компетентності є актуальною проблемою лінгводидактики. Його сутність полягає у розкритті функціонального призначення і комунікативних можливостей форм інтерактивного навчання, формування вмінь і свідомого їх використання у мовленні, що безпосередньо впливає на рівень мовної і комунікативної компетенції студентів. Перспективним вважаємо дослідження ефективності функціонально-комунікативного підходу у вивченні мовних явищ різних рівнів, у використанні різноманітних діяльнісних форм навчання, які б суттєво позначилися на розвиткові мовного чуття й допомагали чинити спротив суржику та варваризмам, забезпечували правильність українського писемного й усного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батраченко Л., Василенко В. Мовленнєвий тренінг як інноваційний метод навчання української мови на медичному факультеті /Л.Батраченко, В.Василенко // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки. – № 1(60). – 2004. – С. 31-36.
2. Бацевич Ф.С. Текст, дискурс, речовий жанр: соотношение понятий / Ф.С.Бацевич // Вісник Харківського національного університету. – № 520. Серія Філологія. – Харків, 2001. – Вип.33. – С. 3-6.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Під ред. С.Ю. Миколаєвої.. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Кучерява О. Місце дискурсивних умінь у забезпеченні комунікативно-діяльнісного навчання рідної мови / О.Кучерява // Вісник Львівського університету.Серія філологічна. – Вип.34. – Ч.ІІ. – Львів, 2004. – С. 461-466.
5. Лещенко Г. Комунікативна україномовна компетенція школярів у контексті сучасної мовної освіти / Г.Лещенко // Українська мова і література в школі. – 2003. – № 7. – С. 2-5.
6. Мазнев О.В. Сучасний класичний університет: нові тенденції розвитку / О.В.Мазнев // Матеріали науково-методичної конференції Донецького національного університету “Тенденції та перспективи сучасної університетської освіти” / За ред. акад. НАН України В.П.Шевченка. – Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2006. – С.13-29.
7. Мала філологічна енциклопедія / Укл.О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2007. – 478 с.

8. Пасинок В.Г. Мовна підготовка студентів як загально педагогічна проблема: Монографія / В.Г. Пасинок. – Харків, 1999. – 154 с.

УДК 811.161.2'373.46

СЛОВОТВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРМІНІВ-ЗАПОЗИЧЕНЬ ЕКОНОМІКИ АПК

Кравченко Т.П., к. філол. н., доцент

Миколаївський державний аграрний університет

У статті обґрунтовано можливості запозичених термінів економіки АПК утворювати суфіксальні деривати, композити і юкстапозити.

Ключові слова: термін економіки АПК, терміни-запозичення, суфіксація, префіксація, композит, юкстапозит, складноскорочені слова.

Кравченко Т.Ф. СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ЗАИМСТВОВАННЫХ ТЕРМИНОВ ЭКОНОМИКИ АПК / Николаевский государственный аграрный университет, Украина.

В статье рассматриваются возможности заимствованных терминов экономики АПК образовывать производные – суффиксальные и сложные слова.

Ключевые слова: термин экономики АПК, термин-заимствование, суффиксация, префиксация, композит, юкстапозит, сложносокращённые слова.

Kravchenko T. THE DEIVATIONAL POTENTIAL OF ECONOMIC LOAN TERMS / Nikolayev State Agrarian University, Ukraine.

The capability of economic loan terms of agro-industrial complex are rewied in this article, to form derivatives – suffixed and compound words.

Key words: the term of economy of agro-industrial complex, the term of derivation, suffixation, prefixation, composite, yukstapozit, compound-shortened words.

Метою нашого дослідження є виявлення здатності запозичених термінів економіки АПК утворювати нові похідні слова всіма продуктивними для мови-реципієнта способами словотворення. Зазначені терміни-запозичення слугують словотвірною базою для утворення різноманітних за структурою дериватів, які належать до трьох основних граматичних класів слів – іменників, дієслів та прикметників. Утворення похідних від цих термінів відбувається за законами та типами українського словотвору переважно на основі морфологічного способу – афіксації, осново- і словоскладання.

Найпоширенішим способом творення дериватів від запозичених термінів економіки АПК є суфіксація. Продуктивним словотвірним типом в утворенні суфіксальних похідних, що позначають опредметнену дію або специфічний виробничий процес тривалого характеру, є словотвірний тип із суфіксом **-ни-**: *консервування, транспортування, парцелювання, сертифікування, паювання, бонітування, субсидування (субсидіювання), орендування, фермерування, дотування*. Таку ж високу продуктивність має і словотвірний тип із суфіксом **-ацій-**, який крім спільного значення опредметненої дії може виражати й значення її наслідку: *парцеляція, контракція, фрагментація, консервація*.

Велику групу суфіксальних дериватів утворено від англійських, французьких та латинських основ за словотвірним типом із суфіксом **-ізацій-/ізацій-**, що називає абстрактні дії, процеси та стани: *офішоризація, бартеризація, аграризація, фермеризація, парцелізація, декапіталізація, монополізація*. Ці іменники репрезентують черезступеневе словотворення, бо вони утворені не від основ слів – відносних дієслів, як-то буває в типовому словотворенні, а від основ прикметників і запозичених іменників, пор.: *біологічн(-ий) +ізацій(-а), екологізація < екологічн(-ий) +ізацій(-а), аграризація < аграрн(-ий) + ізацій(-а), фермеризація < фермер + ізацій(-а)*. Похідним від дієслів є підстави вважати такі іменники із суфіксом **-ізацій-/ізацій-**, як *паспортизація (<паспортизувати), колективізація (<колективізувати), індустріалізація (<індустріалізувати), націоналізація (<націоналізувати), легалізація (<легалізувати)*. Зростання активності іншомовних афіксальних морфем, – на думку О.О. Стишова, – “є виявом того, що в дериваційних процесах аналізованого періоду досить помітною є тенденція до європеїзації, чи, за іншою термінологією, до інтернаціоналізації словотвірних типів [5, с. 132]. Обмежена кількість похідних постала за словотвірним типом із суфіксом **-фікацій-**, що вказує на здійснення або реалізацію певного процесу, пор.: *персоніфікація, диверсифікація*.